

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

СВІТОГЛЯД – ФІЛОСОФІЯ – РЕЛІГІЯ

Збірник наукових праць

Заснований у 2011 р.

Випуск 1

За заг. редакцією д-ра філос. наук, проф. І. П. Мозгового

СУМИ
ДВНЗ “УАБС НБУ”
2011

Література

1. Золтаи, Д. Этнос и аффект. История философской музыкальной эстетики от зарождения до Гегеля [Текст] / Д. Золтаи. – М. : Прогресс, 1977. – 376 с.
2. Лотман, Ю. Замечания к проблеме “Барокко в русской литературе” [Текст] / Ю. Лотман // *Ceskoslovenska rusistika*. – Praha, 1968. – № 1(13). – С. 21–22.
3. Массовое пение (инструктивно-методологическое письмо) [Текст]. – М., 1952.
4. Музична естетика західноєвропейського Середньовіччя [Текст] / упор. текстів В. П. Шестакова. – К. : Музична Україна, 1976. – 264 с.
5. Невермор. Потрібно не “музика легкого жанру”, а “масова музика” [Текст] // “Музика масам”. – К., 1927. – № 7. – С. 8–9.
6. Платон. Соч. [Текст] : в 3 т. – М. : Мысль, 1971. – Т. 3. – Ч. 1. – 687 с.
7. Платон. Соч. [Текст] : в 3 т. – М. : Мысль, 1972. – Т. 3. – Ч. 2. – 678 с.
8. Рюмин, Е. Н. Массовые празднества [Текст] / Е. Н. Рюмин. – М., Л., 1927. – 54 с.
9. Ткаченко, Ю. Десять років музичної культури на Україні [Текст] / Ю. Ткаченко // *Культура і побут*. – К., 1927. – № 43. – С. 2–6.
10. Эко, Умберто. Средние века уже начались [Текст] / Умберто Эко // *Иностранная литература*. – 1994. – №4. – С. 258–267.

Summary

Vasyurina, Alla. Church music of the Middle Ages and the indoctrination of the music in the twentieth century: the paradox of similarity.

This article investigates similar tendencies in the development and functioning of medieval church music and Soviet music.

Keywords: *Medieval church music, music canonization, Mass Music, Soviet culture.*

Отримано 25.11.2011

УДК 82.08

Олексій ВЕРТІЙ

І. ФРАНКО

І НАЦІОНАЛЬНЕ САМОУСВІДОМЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

У статті аналізуються історичні та суспільно-політичні джерела формування світогляду І. Франка, розкривається зміст національного ідеалу, з'ясовується призначення духовної провідної верстви в історичному поступі українського народу в його розумінні та потрактуванні. Йдеться також про спадкоємність ідей Каменяра в національному самоусвідомленні сучасних поколінь українців.

Ключові слова: *світогляд, самоусвідомлення, ідея, духовний, національний, цінності, поступ.*

Постановка проблеми. Формування національних засад самореалізації української нації, процеси державного будівництва за умов незалежної України спонукають до глибокого і усебічного вивчення

історії національних уявлень та ідей, історії духовності, принципів та ідеалів, розуміння мети, смислу й цінності життя, світогляду чільних представників нашої культури, ідейної та суспільно-політичної верстви.

В цьому плані, як показує аналіз наукових, публіцистичних праць та світогляду І. Франка, значення видатної особистості він виводив, насамперед, з її громадянської позиції, з її впливу на формування національної самосвідомості широких мас, характеру суспільних та громадсько-політичних рухів. Виходячи з цього, гостро ставив і проблему духовної спадкоємності поколінь, моральних та ідейних звичаїв нації загалом. “Народ, що не шанує своїх великих людей, не варт зватися освіченим народом. Отже ж і ми нині, бажаючи сповнити свій обов’язок яко людей освічених, шануємо ім’я і заслуги Драгоманова по 30 роках його праці. Та для нас се не тільки обов’язок освічених людей, бо Драгоманов для нас є чимось більше, як заслуженим чоловіком. Ми в нім шануємо друга, вчителя, провідника. Через усіх тих 30 літ, а бодай відтоді, коли ми самі стали до природної роботи, голос його був для нас заохотою, осторогою, вказівкою, куди йти, голосом сумління – що робити, а чого не робити” [11, с. 220], – наголошував він у промові на ювілеї М. Драгоманова. Сказане тоді промовцем про одного з своїх найвидатніших сучасників у повній мірі надається до визначення ролі й самого І. Франка в розвої української суспільно-політичної думки кінця ХІХ – поч. ХХ ст. ст., значення його філософської, публіцистичної та художньої спадщини для національного самоусвідомлення українців на сучасному етапі становлення української державності.

Аналіз актуальних досліджень. За советських часів вищезазначені проблеми майже не були предметом спеціальних досліджень, а нині вони лише починають розв’язуватися [1; 2; 6]. У працях О. Гриніва, Н. Горбача, П. Іванишина з нових позицій досліджуються джерела формування та діалектика становлення світогляду І. Франка. Значна увага приділяється питанням, які в советський період або висвітлювались спотворено, або замовчувались зовсім. Йдеться насамперед про погляди вченого, письменника, публіциста і громадського діяча на національну державу, його ідеал національної самостійності, провінціалізм, націоналізм у його розумінні поміркованості тощо. І все ж дана проблема залишається ще недостатньо висвітленою і потребує докладного подальшого вивчення.

Нашою метою і завданнями є з’ясування у першу чергу: а) історичних обставин, які спонукали І. Франка звернутися до них; б) розкриття змісту національного ідеалу як основи духовного та історико-соціального поступу нації у його розумінні; в) визначення особливостей взаємозв’язків провідної суспільно-політичної, ідейної та духовної верстви і широких народних мас у боротьбі за історичне, соціальне, політичне

та духовне розкріпачення нації у ході боротьби за свою незалежність; г) з'ясування спадкоємності духовних, суспільно-політичних, ідейних загалом цінностей як джерела і основи самоусвідомлення українцями себе як нації.

Виклад основного матеріалу. Історичні умови та наслідки колоніального становища України, роз'єднаність українців у складі Австро-Угорщини та російської імперії, Польщі та Румунії І. Франко досліджував діалектично, у єдності та боротьбі протилежностей.

Скажімо, у статтях “Селянський рух у Галичині”, “Дещо про польсько-українські відносини. Відповідь п. Т. Романовичу на статтю “Хатні справи українців”, “І ми в Європі. Протест галицьких русинів проти мадярського тисячоліття”, тій же таки промові на ювілеї М. Драгоманова та інших працях подано яскраву картину соціальних відносин у тогочасній Галичині, глибоко і усебічно проаналізовано джерела та причини пробудження і наростання соціальної, а разом з тим і національної свідомості широких народних мас. Своєрідністю такого пробудження і наростання свідомості, як на численних фактах доводить І. Франко, були взаємозв'язок та взаємозумовленість соціальних та національних чинників. Українцям як у Росії, так і в Австро-Угорщині, Польщі та Румунії, відводилась роль виробника матеріальних благ для своїх гнобителів, роль платника непомірних податків, роль гарматного м'яса у загарбницьких війнах, у боротьбі за чужі інтереси.

Такий стан справ, скажімо, для угорських русинів став причиною масового переселення до Америки, де вони, як зазначає І. Франко, “показуються найменше цивілізованими” [12, с. 348] і зазнали такого становища, якого не знали “ані невольники-негри, ані дикі індіани” [12, с. 348]. Нічого кращого не було і в Росії, адже представників інших, тобто неросійської, націй, як то, наприклад, кавказьких горців, там вважали за непокірних дикунів, за віковичних ворогів Росії, яких необхідно було знищити, стерти з лиця землі. “Читайте найчільніших представників російської думки миколаївського часу – Пушкіна та Лермонтова, читайте те, що вони говорять про Кавказ – ані сліду думки, що ті кавказькі гірняки мають право до самостійного життя в своїх горах і що війна проти них – се властиво наїзд і душення, затоплювання в кровавих потоках свобідних етнічних одиниць, а ніяка цивілізація” [10, с. 350], – говорить І. Франко. Та що казати про неросійські національності, коли Олександр III “у глухій злості проти суспільства, замикаючи очі й вуха на всі його стогнання й болісті, віддав його в руки безодвічальному і ненаситному в своїй зажерливості чиновництву” [10, с. 352], яке, божеволіючи від необмеженого самовладства, стратило почуття різниці між можливим і неможливим, між дозволеним і

недозволенним, довело й свій народ до крайнього зубожіння та рабського становища.

До того ж уряди як Росії, так і Польщі, Австро-Угорщини та Румунії, проводячи політику винародовлення завойованих націй, вдавалися до будь-яких форм і способів насильного переведення розвитку цих націй зі своєї природної основи на основу чисто російську, польську, мадярську, румунську чи то австрійську. Цілковито заперечуючи таку політику, І. Франко робить наголос на тому, що українці, скажімо, у складі Австро-Угорщини, завжди залишаються українцями, а вже потім австріяками, що вони не українці для Австрії, а австріяки для України, що з Австрією їх пов'язує не що інше як свобода, яку вони мають, як та більша можливість, яку вони мають для свого національного розвитку у порівнянні з Росією. Як бачимо, соціальні проблеми у такому разі набирають характеру національного, наповнюються національним змістом і – навпаки. Це ж у свою чергу й виносить на порядок денний питання про національне самоусвідомлення українцями самих себе як окремишньої нації, тобто українцями насамперед. “Нам, – звертається він у статті “Адам Міцкевич. До галицьких приятелів” до них, – треба жити не лише своїм життям, але також для себе, без огляду на інших. Числімося самі з собою, числімо себе самих і свої сили, той інші будуть числитися з нами” [14, с. 323].

Основою усієї роботи, спрямованої на пробудження та формування національної свідомості кожного українця є усвідомлений національний ідеал духовної і соціальної досконалості української людини та українського суспільства. З'ясовуючи джерела, зміст, особливості формування і становлення такого взірця у вченні І.Франка про українську націю, П. Іванишин пояснює їх глибоким розумінням нашим мислителем того, що народ без його, тобто національного ідеалу, усвідомлення приречений на знищення і самознищення, що соціальний, суспільно-політичний і науково-технічний поступ нації тільки тоді приносить користь нації, коли він ґрунтується на природних духовних та ідейних загалом підставах, на підставах національного світогляду [15, с. 72–80]. Переконливим прикладом такого розуміння даних проблем є критика І. Франком вимог С. Бадені насильницького переведення усіх сфер буття українців на чисто австрійську основу. Те ж само стосується і його ставлення до такої ж само колоніальної політики Росії, Польщі та Румунії, адже кожна нація має розвиватись на своїй національній основі. “Як ми викинемо з основи нашого народного розвою думи козацькі, Котляревського, Шевченка, Костомарова, Антоновича та Драгоманова, а навіть Гоголя?” [13, с. 314], – запитує І. Франко у статті “Зміна системи”. За того він не раз наголошує, що ніякий науково-технічний поступ без національного

самоусвідомлення не ставав основою поступу колоніальних народів у будь-яких сферах їх історичного, соціального і політичного буття. Тільки духовний ріст нації, тільки самоусвідомлення нацією своїх історичних, соціальних, політичних і т.д. цінностей пробуджує в масах почуття національної честі та гідності, почуття морального обов'язку перед своїм минулим, теперішнім і майбутнім, отже й потребу боротьби за національне визволення, за вихід на природний шлях свого національного розвитку, на шлях свободи і волі, адже саме взірець духовної і соціальної досконалості української людини і суспільства є “головним двигачем” життя і розвою нації, утіленням усіх її національно-визвольних змагань.

Але утвердження духовних основ національної державності виявило не лише додатні складові у свідомості та характерах українців. Колоніальне становище України залишило на них і свою від'ємну відбитку. У деякої частини представників різних верств населення воно зумовило і сформувало психологію занепадництва, пристосуванства, зневіри в національних ідеалах, прагнення вислужитися перед своїми зверхниками, погорду до всього, що є українське.

Моральною основою таких явищ І. Франко вважав внутрішню зраду самому собі, “безграничне отупіння всякого морального почуття” [12, с. 343]. Як приклад такого отупіння серед угорських русинів він наводить діяльність і громадянську позицію мукачівського, пряшівського та крижевацького єпископів Юліана Фірцака, Івана Валія та Юліана Дрогобецького. Щоб засвідчити свою відданість окупаційній владі, вони завжди і скрізь говорили і писали по-мадярськи. Подаючи тим самим приклад для інших, вони насаджували серед своїх парафіян взірець “доброго мадяра”. Загроза такого, як говорить І. Франко, “мадярського патріотизму” виявляється, насамперед, в усвідомленому відступництві, блазнюванні та зраді свого народу, в постійному пошуку користі та вигід для себе за будь-яку ціну, отже і духовному винародовленні не лише значної частини духовенства, а й світської інтелігенції, насамперед сільських учителів та інших верств населення, і то не лише під владою Австро-Угорщини.

Окремо слід сказати і про розуміння та потрактування І. Франком місця і значення релігії в духовному поступі нації. Загалом він вважав правом кожного сповідувати чи не сповідувати те чи інше релігійне вчення, належати чи не належати до тих чи інших віросповідань і релігійних рухів. Однак то має бути особистою справою самих громадян. Держава ж, на його тверде переконання, не повинна втручатися в ці справи. Чому? А тому, що релігійні вчення побудовані не на знаннях

закономірностей розвитку подій, явищ і т.д., а на вірі, тобто догматичному і вільному від знання істини їх тлумаченні. До того ж, аналізуючи, насамперед, п'ятикнижжя Мойсея, І. Франко знаходить у ньому не лише багато суперечностей, а й відверто чи то прихованих агресивних думок, ідей, устремлінь на настанов, проклять і погроз іншим народам, про які тлумачі Біблії та ревні прихильники введення до шкільних програм “Основ християнської етики” чомусь воліють мовчати. Виходячи з цього, І. Франко заперечував і будь-які спроби вивчення Біблії та релігійних догм у школі як таких, що суперечать здоровому духовному розвитку дитини та формуванню її справді наукового світогляду.

Натомість значну увагу він відводить провідній суспільно-політичній, ідейній та духовній верстві і її взаємозв'язкам з широкими народними масами українського суспільства у процесі їх національного самоусвідомлення, у формуванні ідейних та духовних основ національної державності. Аналізуючи народні суспільно-політичні рухи, діяльність окремих видатних осіб української історії, культури та науки, І. Франко спрямовував увагу своїх сучасників та наступних поколінь на самоусвідомлення таких морально-етичних ознак і понять, як національна честь, національна гідність, мета, смисл і цінність життя, розуміння людиною свого морального і громадянського обов'язку та призначення в історії духовного поступу нації.

Скажімо, у розвідках про козацьких ватажків Байду (Дмитра Вишневецького), Северина Наливайка, Івана Підкову, Богдана Хмельницького і Хмельниччину, народних месників Лук'яна Кобилицю та Олексу Довбуша І. Франко глибоко і усебічно розкриває зміст їх життєвих принципів та ідеалів, уявлень про людину і світ, розуміння щойно зазначених морально-етичних ознак і понять, сформованих у ході народних визвольних рухів, боротьби українців за свої історичні, соціальні, політичні, громадські та національні права і свободи, на підставах історичних, соціальних, політичних, громадянських ідеалів і потреб народу, народного світогляду загалом. Етичний вибір Байди, Богдана Хмельницького, Северина Наливайка, який досить чітко окреслює розуміння ними змісту національної честі та гідності, морального обов'язку перед своїм народом і Україною, усвідомленням своєї відповідальності за їх теперішнє і майбутнє, І. Франко пояснює думкою про самостійну українську державу, яка “могла й декому з українців блиснути вже при кінці XVI, а виразніші форми прийняла в половині XVII в.” [9, с. 177]. Він, тобто етичний вибір, формує шляхетність, мудрість та мужність як основні чесноти людей справді національного складу характеру, духовного світу та світогляду загалом, що й дало Д. Донцову виокремити їх в “касту луччих людей”, в середовищі яких й сформувалась українська

духовна, ідейна, суспільно-політична та історична провідна верства. Своє основне завдання, наголошує Д. Донцов, вона вбачала у тому, щоб “творити окремих організм, націю сильну навні і всередині, з своїми окремими ідеалами і волею, які стояли над партикулярними інтересами, забаганками і волею частин” [4, с. 455]. Ідеї Д. Донцова є прямим продовженням та розвитком ідей І. Франка [5]. Ще у 1905 році в “Одвертому листі до гал(ицької) української молодіжні” великий Каменярь, як одно з першочергових завдань того часу, ставив доконечну необхідність витворення з усієї маси українського народу сильного, єдиного, дієвого організму, формування української нації як природної форми національного буття цього народу, здатної утвердити себе у світі на своїй природній, національній основі.

Характерною особливістю української провідної верстви І. Франко вважав факт того, що вона вийшла з народу, сформована народом, отже й виражає його глибинні потреби, служила йому, згуртовувала його, формуючи його як націю. Виявом такої єдності стали українські народні думи, пісні, легенди та перекази про Байду, Богдана Хмельницького, Івана Підкову, Северина Наливайка, Максима Кривоноса, Лук’яна Кобилицю, Олексу Довбуша та інших народних провідників. Зокрема в думках про Богдана Хмельницького гетьман постає як батько, а козаки як його діти. Йдуть на пораду до Лук’яна Кобилиці як до захисника й горяни в українських народних переказах, легендах і піснях про народного месника.

Т. Шевченко, П. Грабовський, М. Лисенко, М. Старицький, І. Карпенко-Карий, М. Старицький, М. Кропивницький, Леся Українка, Т. Зіньківський, Б. Грінченко, Остап Вересай та інші кобзарі, діячі науки, літератури і культури також творили українську націю, формували її самосвідомість, виводячи її на європейський і світовий рівень історичного та суспільно-політичного поступу. “Коли б мені прийшлося одним словом схарактеризувати поезію Шевченка, – писав І. Франко, – то я сказав би: се поезія бажання життя. Свобідне життя, всесторонній, нічим не опутаний розвій одиниці і цілої суспільності, цілого народу, – се ідеал Шевченка, котрому він був вірним ціле життя. Неволья і переслідування – чи то народне, політичне, суспільне чи релігійне – мали в нім непримиренного ворога” [7, с. 122]. Ідея свободи і волі, Шевченків ідеал української людини і українського суспільства стали основою формування світогляду, розуміння мети, смислу і цінності життя, життєвої позиції загалом членів Кирило-Мефодіївського братства, а згодом “Молодої України” та інших національно-визвольних організацій та рухів. Вони визначили сутність життя, творчості та громадсько-політичної діяльності наступних поколінь українців. Переконливим прикладом

того є, скажімо, життя і творчість П. Грабовського, оцінка ним творчості Т. Шевченка, в якій І. Франко наголошує, насамперед, на Кобзаревому гуманізмі та любові, на ідеалах братолюб'я, “що підготували і виховали ціле покоління людей, які з великою саможертвою послужили народові в пору увільнення з кріпацтва” [3, с. 50], на загальнонаціональному значенні його ідейної спадщини.

Злободенною й на сьогоднішній день є критика І. Франком “москвофілів” і “народовців”. Лібералізм, удаване народолюбство і декларативна боротьба за свободу, за вільний розвиток особистості та суспільства – основа їх діяльності. Отже, перевага “москвофілів” над “народовцями” чи то “народовців” над “москвофілами” не дає ніякої користі для народу. Причина такого стану справ, зауважує І. Франко, криється в тому, що, так звана, боротьба між тими рухами “відзначається дивною пустотою мислі, пустотою бесіди і пустотою діла” [7, с. 75]. Представники цих рухів з усіх сил намагаються показати себе демократами, друзями народу, його провідниками. Насправді ж у тих потугах немає нічого такого, що могло б свідчити про правдивість тих потуг, про прагнення здійснити їх у повсякденному житті.

Однак і серед таких обставин маємо, нехай і поодинокі, але все ж таки справжні вияви українського патріотизму. Прикладом того є “Русалка Дністровая”, її автори, упорядники та видавці, насамперед Маркіян Шашкевич. Революційне спрямування альманаху І. Франко вбачав у виході за межі релігійних догм, у прориві людського, гуманного чуття серед загального затупіння та здичавіння. Справді-бо, “Русалка Дністровая” на своїх сторінках “поставила і обговорювала предмети зовсім світські, зовсім не обняті тісним церковним світоглядом, обговорювала їх зовсім не так, як би сього ждали церковники, ба навіть у письмі і правописі відбігла від старої традиції, – значить рішучо встала проти літературно-церковного авторитету” [1, с. 90]. Отже, усім ідейно-тематичним спрямуванням свого змісту “Русалка Дністровая” засвідчила формування справжньої, національно свідомої провідної духовної верстви, що мало загальноукраїнське значення.

Світоглядні позиції І. Франка, розуміння ним принципів та способів національного самоусвідомлення українців – одна з найважливіших підвалин нашого національного відродження на сучасному етапі становлення української державності. В чому ж виявляється сутність спадкоємності духовних, суспільно-політичних та ідейних загалом цінностей, на які взорував, зміст яких потрактовував і передавав своїм нащадкам І. Франко? Насамперед у формуванні природих, тобто національних, основ самоздійснення української нації на шляху свого історичного постування. Зауважимо: І. Франко говорив про українців під владою

чужоземних загарбників, а саме під владою Росії, Польщі, Австро-Угорщини та Румунії, але ніде і ніколи він не говорив про сліпе, рабське чи то будь-яке інше сприйняття окупаційних режимів та наслідків поневолення ними українців. Навпаки. Наш великий мислитель завжди і скрізь шукав способів звільнення з-під влади цих режимів, знаходячи їх у взаємному протиставленні та протистоянні. Саме цей рух опору завойовникам формував національні ідеали свободи і справедливості, пов'язував їх з утвердженням історичних, соціальних, суспільно-політичних, духовних та ідейних основ повсякденного буття як основ національних за своїм змістом і суттю, як доконечної і невід'ємної умови виходу української нації на загальноєвропейські та світові обшири свого історичного поступу. Лише і лише з конкретних умов життя він виводив ці ідеали та інші цінності. Усвідомлення таких умов, ідеалів та цінностей широкими масами й веде їх до національного самоусвідомлення, тобто до пробудження почуття національної честі та гідності, до потреб в їх обороні як основи повсякденного буття. Саме тому І. Франко на численних прикладах суспільно-політичних, національно-визвольних рухів, діяльності ідейних та духовних провідників нації, як то Дмитро Вишневецький, Богдан Хмельницький, Северин Наливайко, Лук'ян Кобилиця, Тарас Шевченко, Маркіян Шашкевич, Павло Грабовський, Леся Українка і т.д., і т.п., послідовно і наполегливо обстоював необхідність формування у сучасних йому і наступних поколіннях почуття морального обов'язку перед минулим, теперішнім і майбутнім української нації, потреби свідомого, послідовного і дієвого служіння їй. Злободенним і для наших сучасників залишається заклик І. Франка до галицької української молоді: "Наша масова інерція, що приймає безкритично слова тих, які сим чи іншим випадком були поставлені "на чоло народу", стали послами, професорами, головами товариств і т.ін., мусить уступити місце живій, критичній праці думок і готовності – все і всюди подати й свій голос у загальній справі, виконувати діяльно, на власне ризико, але з повною свідомістю своє горожанське право" [10, с. 406].

Висновки. Критична оцінка І. Франком діяльності різних партій і рухів, української псевдоінтелігенції, різних спроб насадження релігійного світогляду та вивчення у навчальних закладах Біблії чи то закону Божого має спонукати нас до відповідної оцінки сучасного суспільно-політичного становища в Україні, до формування на природній основі, тобто співвіднесенні себе, свого внутрішнього світу і т.д. з питомо національними духовними цінностями та ідеалами, національної свідомості широких верств населення і у зв'язку з цим розуміння ними мети, смислу і цінності життя, своєї громадянської і національної позиції. Це наше першочергове і невідкладне завдання.

Література

1. Гринів, Олег. Українська націологія [Текст] : від другої світової війни до відродження держави. Історичні нариси / О. І. Гринів. – Львів : Світ, 2004. – 591 с.
2. Гринів, Олег. Українська націологія [Текст] : XIX – початок XX ст. Історичні нариси / О. І. Гринів. – Львів : Світ, 2005. – 288 с.
3. Горбач, Назар. Філософські переконання Івана Франка [Текст] / Назар Горбач. – Львів : Каменярь, 2006. – 112 с.
4. Донцов, Д. І. Де шукати наших історичних традицій : Дух нашої давнини [Текст] / Д. І. Донцов. – К. : МАУП, 2005. – 568 с.
5. Іванишин, Петро. Без русифікації і вестернізації : модернізація від Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу : // <http://www.banderivets.org.ua/index.php?page=pages/zmistd0/Ivanyshyn/article29>
6. Іван Франко і новітнє українство [Текст]: матеріали міжнародної наукової конференції. – Дрогобич, 2009. – С. 72–80.
7. Франко, Іван. Критичні письма о галицькій інтелігенції [Текст] / Іван, Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 26. – К. : Наук. думка, 1980. – С. 74–93.
8. Франко, Іван. Тарас Шевченко [Текст] / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 28. – К. : Наук. думка, 1980. – С. 112–122.
9. Франко, Іван. П. Грабовський про Шевченка [Текст] / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 32. – К. : Наук. думка, 1981. – С. 49–50.
10. Франко, Іван. Пісня про Байду [Текст] / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 42. – К. : Наук. думка, 1984. – С. 162–189.
11. Франко, Іван. Подуви весни з Росії [Текст] / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 45. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 349–376.
12. Франко, Іван. [Промова на ювілеї М. П. Драгоманова] [Текст] / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 46. – Кн. 2. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 220–227.
13. Франко, Іван. І ми в Європі. Протест галицьких русинів проти мадярського тисячоліття [Текст] / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 46. – Кн. 2. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 339–350.
14. Франко, Іван. Зміна системи [Текст] / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 46. – Кн. 2. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 302–316.
15. Франко, Іван. Адам Міцкевич. До галицьких приятелів. Переклав і пояснив д-р Іван Франко [Текст] / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. – Т. 47. – К. : Наук. думка, 1986. – С. 291–323.

Summary

Vertiy, Oleksiy. Ivan Franko and the national self – perception of the Ukrainians on the modern stage of Ukrainian state development.

In the following article the historical and socio-political sources of Iv. Franko outlook are analyzed. The notion of the national ideal is being described the role of the leading spiritual class in the historical process of the Ukrainian nation in Franko's understanding and interpretation is being discussed. The question of the acceptance of Kamenyary's ideas by contemporary Ukrainians is being touched upon.

Keywords: *outlook, self-perception, idea, spiritual, national, values, progress.*

Отримано 25.11.2011